

POSTANOWIENIE

Dnia 30 listopada 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Karol Weitz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

SSN Marta Romańska

w sprawie z powództwa Ł. M.

przeciwko U. sp. z o.o. w W.

z udziałem interwenienta ubocznego po stronie pozwanego B. sp. z o.o. w W.

o ochronę praw autorskich,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 30 listopada 2018 r.,

zażalenia strony pozwanej U. sp. z o.o. w W.

na wyrok Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 6 grudnia 2017 r., sygn. akt V ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i pozostawia rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu
kończącym postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 6 września 2012 r. powód Ł. M. wniósł o zasądzenie od pozwanej spółki U. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w W. kwoty 1 500 000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 26 maja 2012 r. do dnia zapłaty.

Interwencję uboczną po stronie pozwanej zgłosiła spółka B. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością Spółka komandytowa w W. (poprzednio Wydawnictwo G. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością & Co. Spółka komandytowa, dalej jako: „Wydawnictwo”).

Wyrokiem z dnia 13 kwietnia 2015 r. Sąd Okręgowy oddalił powództwo oraz rozstrzygnął o kosztach procesu.

Sąd ustalił, że powód jest fotografem. Pozwana jest wydawcą płyty „(...)” D. R., działającej pod pseudonimem artystycznym „D.”. Planując wydanie płyty pozwana rozpoczęła działania promocyjno-marketingowe, których elementem była sesja zdjęciowa artystki. Patronem medialnym płyty był magazyn „G.”, wydawany przez Wydawnictwo. W umowie o dzieło z dnia 15 kwietnia 2011 r. (dalej jako: „umowa z dnia 15 kwietnia 2011 r.”) pozwana uzgodniła z Wydawnictwem, że zleci ono na swój koszt realizację sesji zdjęciowej powodowi i podpisze z nim stosowną umowę. W zamian za pokrycie kosztów sesji Wydawnictwo miało uzyskać prawo pierwszeństwa publikacji zdjęć z sesji zdjęciowej autorstwa powoda w mediach oraz wyłączne prawo do korzystania z nich i rozporządzania nimi na terytorium całego świata, przez pełny czas trwania majątkowych praw autorskich, na polach eksploatacji określonych w pkt 4.1 umowy z dnia 15 kwietnia 2011 r. Wynagrodzenie z tytułu wykonania sesji zdjęciowej i przeniesienia praw autorskich do zdjęć na pozwaną ustalone zostało na kwotę 3 000 zł plus VAT. W § 4 pkt 4.1 umowy z dnia 15 kwietnia 2011 r. Wydawnictwo przeniosło na pozwaną całość autorskich praw majątkowych do zdjęć objętych tą umową, na pełny czas trwania tych praw, bez ograniczeń terytorialnych, na wymienionych w umowie polach eksploatacji, obejmujących m.in. zwielokrotnianie drukiem w dowolnych nakładach lub ilościach, w tym okładkach płyt kompaktowych, w książeczkach załączanych do płyt kompaktowych oraz innych nośników, rozpowszechnianie w jakikolwiek sposób na plakatach promocyjnych i koncertowych lub innych materiałach reklamowo-promocyjnych, wprowadzanie do obrotu, w tym na okładkach płyt kompaktowych oraz innych nośników dźwięku lub obrazu, w książeczkach załączanych do płyt kompaktowych oraz innych nośników, rozpowszechnianie w jakikolwiek sposób na plakatach promocyjnych i koncertowych.

Przed przystąpieniem do wykonania sesji, w trakcie dwóch spotkań, powód z S. M. oraz przedstawiciele pozwanej ustalili warunki przedsięwzięcia, w tym cel, zakres i pola eksploatacyjne, na jakich zostaną wykorzystane w przyszłości zdjęcia artystki, a także uzgodnili, że pozwana nabędzie w sposób właściwy autorskie prawa majątkowe do wykonanych zdjęć. Nie została jednak zawarta żadna umowa między powodem a pozwaną oraz między powodem a Wydawnictwem, na której podstawie powód miałby wykonać sesję zdjęciową artystki. W dniach 16 - 17 i 21 kwietnia 2011 r. powód wykonał na zlecenie Wydawnictwa sesję zdjęciową D. R. Zdjęcia z sesji znalazły się w posiadaniu Wydawnictwa. Powód uznał, że pozwana jest zleceniodawcą sesji zdjęciowej. Za wykonanie zdjęć otrzymał (w tym również od pozwanej) wynagrodzenie w kwocie 10 209 zł, obejmujące wypożyczenie sprzętu, udział fotografa, wykonanie zdjęć i przeniesienie praw autorskich.

Zdjęcia artystki autorstwa powoda wykorzystano w związku z projektem wydawniczym płyty „(...)”, tj. na okładce płyty w poligrafii oraz w materiałach promocyjno-reklamowych, dotyczących płyty. Wykorzystanie zdjęć autorstwa powoda w tych materiałach nastąpiło między innymi w przeprowadzonych przez pozwaną kampaniach prasowej, telewizyjnej oraz internetowej. Działania prowadzone w ramach promocji prasowej objęły magazyny „(...)”, działania w ramach promocji telewizyjnej – kanały „Telewizja (...)” i „(...) TV”, a działania w ramach promocji internetowej – portal „(...)”. Okładka z wykorzystaniem zdjęcia autorstwa powoda została umieszczona również na portalach internetowych „(...)”.

W piśmie z dnia 3 sierpnia 2011 r. powód zażądał od pozwanej wskazania, na jakiej podstawie zdjęcia D. R. wykonane przez powoda zostały wykorzystane na wydanej w dniu 30 maja 2011 r. płycie „(...)”, że jest autorem zdjęć znajdujących się na siedmiu różnych okładkach płyty i zdjęć umieszczonych na książeczce znajdującej się wewnątrz płyty. Pozwana wskazała, że na mocy umowy z dnia 15 kwietnia 2011 r. zawartej z Wydawnictwem nabyła całość autorskich praw majątkowych do przedmiotowych zdjęć, na pełny czas trwania tych praw i bez ograniczeń terytorialnych. Wskazała ponadto, że zgodnie z tą umową Wydawnictwo oświadczyło, iż na podstawie stosownej umowy zawartej z powodem nabyło wyłączne prawo do korzystania i rozporządzania zdjęciami na terytorium całego świata, przez pełny czas trwania majątkowych praw autorskich oraz że jest

uprawnione do przeniesienia tych praw na pozwaną. W ocenie pozwanej roszczenia powinny być więc kierowane do Wydawnictwa.

Sąd Okręgowy ocenił, że między powodem a pozwaną oraz między powodem a Wydawnictwem nie została zawarta żadna umowa, na której podstawie powód miał wykonać sesję zdjęciową D. R. Wskazał, że określone w art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. a i b ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2018 r., poz. 1191 ze zm., dalej jako: „p.a.p.p.”) roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej wskutek naruszenia autorskich praw majątkowych przysługuje uprawnionemu tylko wtedy, gdy dochodzi do wkroczenia bez jego zezwolenia w autorskie prawa bezwzględne. Według Sądu w sprawie brak podstaw do przyjęcia, że pozwana naruszyła autorskie prawa majątkowe powoda i że jej działanie było zawinione. Powód nie udowodnił także wysokości dochodzonego roszczenia i nie wskazał, na jakiej podstawie ustalił jego kwotę. Sąd uznał także, że pozwana na podstawie umowy z dnia 15 kwietnia 2011 r. skutecznie nabyła od Wydawnictwa całość autorskich praw majątkowych do zdjęć będących przedmiotem tej umowy na określonych w niej polach eksploatacji.

W ocenie Sądu zgromadzony w sprawie materiał, w tym zeznania świadków, pozwalają na przyjęcie, że powód przed wykonaniem zdjęć dwukrotnie spotkał się z przedstawicielami pozwanej, negocjował ustnie warunki wykonania sesji i wiedział, do jakich celów i na jakich polach eksploatacji zostaną wykorzystane jego zdjęcia. Poza własnymi twierdzeniami nie udowodnił, że zdjęcia miały być wykorzystane tylko na jednym polu eksploatacji. W toku wskazanych negocjacji ustalono, że pozwana nabędzie w sposób właściwy autorskie prawa majątkowe do zdjęć. Umowa z dnia 15 kwietnia 2011 r. określała wyraźnie, w jakim zakresie i na jakich polach eksploatacji autorskie prawa majątkowe zostaną przeniesione na pozwaną. Z dokumentów, które dołączono do akt sprawy, wynika, że powód otrzymał ustalone wynagrodzenie w kwocie 10 209 zł. Kwota ta obejmowała (również) przeniesienie autorskich praw majątkowych.

W odniesieniu do objętego powództwem roszczenia o wynagrodzenie z tytułu ochrony praw autorskich powód nie wykazał, na jakiej podstawie faktycznej i w oparciu o jakie przesłanki określił kwotę dochodzonego roszczenia odszkodowawczego. Nie podjął w tym zakresie żadnych czynności i nie zgłosił

wniosków dowodowych, lecz ograniczył się do niepopartych dowodami twierdzeń, że stawka za wykonanie jednego zdjęcia do kampanii reklamowej wynosi 60 000 zł, co obejmuje możliwość wykorzystania zdjęcia przez 1 rok na terytorium 36 państw, a stawka za jedno zdjęcie w kampanii reklamowej na terytorium Polski wynosi 10 000 zł, co obejmuje prawo do wykorzystania zdjęcia przez 1 rok, bez możliwości wykorzystania go w telewizji.

Apelację od wyroku z dnia 13 kwietnia 2015 r. wniósł powód. Wyrokiem z dnia 6 grudnia 2017 r. Sąd Apelacyjny uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w W.

Według Sądu Apelacyjnego uzasadnienie wyroku z dnia 13 kwietnia 2015 r. zostało sporządzone z naruszeniem art. 328 § 2 k.p.c., co rodzi znaczne trudności przy jego merytorycznej kontroli. Uzasadnienie to zawiera sprzeczności. Nie można ustalić, na jakiej podstawie Sąd Okręgowy przyjął, że pozwana skutecznie nabyła autorskie prawa majątkowe do zdjęć, skoro uznał zarazem, że prawa te nie zostały zbyte przez powoda na rzecz Wydawnictwa, gdyż nie została zawarta żadna umowa o przeniesienie autorskich praw majątkowych. Błędny był wobec tego wniosek Sądu Okręgowego, że pozwanej przysługiwały autorskie prawa majątkowe do zdjęć.

W ocenie Sądu Apelacyjnego roszczenie powoda należało wobec tego uznać za usprawiedliwione co do samej zasady i zbadać zasadność żądania przez niego odszkodowania co do jego wysokości. Sąd Okręgowy tego zaniechał przyjmując, że powód nie przedstawił metody wyliczenia odszkodowania i dowodów pozwalających na jego weryfikację. Tymczasem sposób wyliczenia odszkodowania został przez powoda przedstawiony w piśmie z dnia 15 lutego 2014 r., które zawierało również materiały pozwalające na weryfikację jego wysokości.

Z kolei zawarte w uzasadnieniu wyroku twierdzenie, że powód negocjował z pozwaną warunki wykonania sesji zdjęciowej oraz wykorzystania jej wyników (zdjęć) na różnych polach eksploatacji oraz że otrzymane przez niego wynagrodzenie objęło także wynagrodzenie za przeniesienie praw autorskich zdaje się wskazywać na to, że między powodem a Wydawnictwem zawarta została umowa, której przedmiotem były autorskie prawa majątkowe do zdjęć. Umowa taka byłaby jednak nieważna z uwagi na niezachowanie formy pisemnej, zastrzeżonej

pod rygorem nieważności. Mogłaby wobec tego dojść do skutku tylko jako umowa o licencję niewyłączną.

Według Sądu Apelacyjnego na podstawie uzasadnienia wyroku nie można w związku z tym ustalić, czy, a jeśli tak, to pomiędzy jakimi podmiotami doszło do zawarcia umowy związanej z wykorzystaniem zdjęć autorstwa powoda i co było jej przedmiotem.

W ocenie Sądu Apelacyjnego zawarte w uzasadnieniu wyroku wzajemnie się wykluczające się wnioski Sądu Okręgowego wyłączają możliwość merytorycznej kontroli prawidłowości wnioskowania tego Sądu o faktach będących podstawą tego wyroku i ocenę przeprowadzonych dowodów. Wyklucza to merytoryczną kontrolę zaskarżonego wyroku. Jakiegokolwiek ocenie nie mogą być poddane podniesione w apelacji zarzuty naruszenia prawa materialnego, ponieważ nie jest możliwe ustalenie podstawy wniosków i konkluzji Sądu Okręgowego, które w oparciu o podstawę materialnoprawną powinny prowadzić do oceny zasadności roszczenia.

Sąd Apelacyjny stwierdził w rezultacie, że Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c., uchylając się od oceny materialnoprawnej podstawy roszczenia powoda, przysługujących pozwanej uprawnień do korzystania z utworu i zasadności jego roszczenia o odszkodowanie w przypadku braku takich uprawnień, błędnie uznając, że powód nie przedstawił dowodów pozwalających na ocenę zasadności roszczenia w zakresie jego wysokości. Uchylając zaskarżony wyrok Sąd Apelacyjny powołał się na potrzebę dochowania zasady instancyjności (art. 176 ust. 1 Konstytucji RP) powodującą, że sąd odwoławczy nie może zastąpić własnym orzeczeniem orzeczenia sądu pierwszej instancji, gdyż mogłoby to mieć ten skutek, że sąd odwoławczy orzekałby jako jedna i ostateczna instancja.

Zażalenie na wyrok z dnia 6 grudnia 2017 r. złożyła pozwana. Zarzuciła naruszenie art. 386 § 4 w związku z art. 386 § 1, z art. 381 i z art. 382, art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1, z art. 386 § 4, z art. 368 § 1 pkt 2 i z art. 378 § 1 k.p.c. oraz art. 110 w związku art. 109 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2018 r., poz. 300 ze zm., dalej jako: „u.k.s.c.”) i z art. 391 § 1 k.p.c. Wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania oraz o rozpoznanie przez Sąd Najwyższy – na podstawie

art. 380 w związku z art. 397 § 2 i art. 398²¹ k.p.c. – niezaskarżalnego odrębnym środkiem zaskarżenia postanowienia Sądu Apelacyjnego ogłoszonego na rozprawie w dniu 6 grudnia 2017 r. oddalającego jej wniosek o weryfikację uprawnienia powoda do zwolnienia od kosztów sądowych w części i cofnięcia zwolnienia powoda od kosztów sądowych w zakresie opłaty od apelacji ponad kwotę 5 000 zł.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jeżeli Sąd drugiej instancji ocenił, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy i na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. uchylił zaskarżony apelacją wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji, kognicja Sądu Najwyższego rozpoznającego zażalenie wniesione na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. obejmuje zbadanie, czy zaistniała w sprawie sytuacja procesowa należy do kategorii sytuacji polegających na nierozpoznaniu istoty sprawy (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, OSNC 2013, Nr 4, poz. 54; z dnia 10 stycznia 2013 r., IV CZ 166/12, niepubl.; z dnia 5 lipca 2013 r., IV CZ 65/13, niepubl.; z dnia 5 marca 2015 r., V CZ 126/14, niepubl.).

Do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wtedy, gdy Sąd pierwszej instancji zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, błędnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna unicestwiająca roszczenie albo przesłanka wykluczająca jego skuteczne dochodzenie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2015 r., V CZ 126/14, niepubl.). Przykładem jest oddalenie powództwa z powodu błędnego uznania, że dochodzone roszczenie jest przedawnione (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, niepubl.), przy założeniu jednak, że sąd, przyjmując przedawnienie dochodzonego roszczenia, nie zbadał uprzednio jego istnienia.

Sąd Apelacyjny, zarzucając Sądowi Okręgowemu, że uzasadnienie wyroku z dnia 13 kwietnia 2015 r. jest wewnętrznie sprzeczne, w szczególności w kwestii, czy pozwana nabyła autorskie prawa majątkowe do zdjęć wykonanych przez powoda, oraz że Sąd Okręgowy uchylił się od materialnoprawnej oceny podstawy roszczenia powoda, uprawnień pozwanej do korzystania z utworu powoda i oceny

wysokości jego roszczenia, w rzeczywistości dokonał odmiennej od Sądu Okręgowego oceny zasadności roszczenia powoda. Wbrew stwierdzeniom Sądu Apelacyjnego pogląd Sądu Okręgowego w kwestii, czy pozwana nabyła autorskie prawa majątkowe do zdjęć autorstwa powoda, był jasny – Sąd ten uznał, że pozwana prawa te nabyła na podstawie umowy z dnia 15 kwietnia 2011 r. od Wydawnictwa, które z kolei nabyło je od powoda wskutek zapłaty wynagrodzenia w wysokości 10 209 zł. W konsekwencji przyjął, że w świetle art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. a i b p.a.p.p. powodowi nie przysługuje roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej mu naruszeniem jego autorskich praw majątkowych. Dodatkowo stwierdził, że powód nie wykazał wysokości roszczenia, którego dochodził. Z kolei Sąd Apelacyjny przyjął, że pozwana nie nabyła autorskich praw majątkowych do zdjęć autorstwa powoda, wobec czego założył, że co do zasady roszczenie powoda o odszkodowanie jest usprawiedliwione i konieczne jest w związku z tym zbadanie jego wysokości.

W takiej sytuacji nie można przyjąć, że Sąd Okręgowy nie zbadał materialnej podstawy żądania powoda (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2015 r., V CZ 126/14, nie publ.). Pomiędzy Sądem Apelacyjnym oraz Sądem Okręgowym doszło do rozbieżności w ocenie prawnej, która nie daje podstaw do przyjęcia, że Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2016 r., II CZ 113/16, nie publ., i z dnia 20 stycznia 2017 r., I CZ 1/17, nie publ.).

Sąd Apelacyjny, przyjmując własną ocenę prawną, powinien przeprowadzić w niezbędnym zakresie postępowanie dowodowe i samodzielnie dokonać dalszych ustaleń faktycznych odnoszących się do szkody powoda i wysokości należnego mu odszkodowania, jeśli uznał, że roszczenie powoda było usprawiedliwione co do zasady (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2017 r., I CZ 1/17, nie publ., i z dnia 3 lutego 2017 r., II CZ 146/16, nie publ.). W systemie apelacji pełnej Sąd drugiej instancji kontynuuje bowiem – w granicach zaskarżenia – merytoryczne rozpoznawanie sprawy (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 r., Nr 6, poz. 55).

Gdy Sąd drugiej instancji, rozpoznając sprawę (art. 378 § 1 k.p.c.), zmienia lub uzupełnia ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, wymaganie zaskarżalności orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji RP) i dwuinstancyjności postępowania sądowego (art. 176 ust. 1 Konstytucji RP) nie zostaje naruszone (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 marca 2003 r., SK 8/02, OTK-A 2003, nr 3, poz. 20, postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 maja 2013 r., Ts 216/12, OTK-B 2013, nr 5, poz. 498).

Bezprzedmiotowy w okolicznościach sprawy jest wniosek pozwanej o to, aby Sąd Najwyższy – w trybie art. 380 w związku z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c. – rozpoznał postanowienie Sądu Apelacyjnego z dnia 6 grudnia 2017 r. oddalające jej wniosek o weryfikację uprawnienia powoda do zwolnienia od kosztów sądowych w części i cofnięcie zwolnienia powoda od kosztów sądowych w zakresie opłaty od apelacji ponad kwotę 5 000 zł. Postanowienie to nie miało wpływu na ocenę kwestii, czy Sąd Apelacyjny prawidłowo uznał, że Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.